

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Práva dětí v soudním řízení. Porušení *sui generis* nebo systémový problém? Úvaha nad rozhodnutím Výboru OSN pro práva dětí

Umístění dítěte do ústavního zařízení z důvodů různých problémů v rodině vzbudilo v posledních měsících opakovaně nejenom pozornost právní komunity ale díky mediálnímu pokrytí i pozornost širší veřejnosti. Nyní se tato v Čechách bohužel stále rozšířená praxe stala také předmětem rozhodnutí Výboru OSN pro práva dětí přijatého podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení.[1]

V daném případě byly dvě děti ve věku 13 a 15 let umístěny do ústavního zařízení na základě předběžného opatření vydaného odvolacím soudem na základě návrhu Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (*dále jen „OSPOD“*). V průběhu řízení před soudem prvního stupně bylo vydání takového předběžného opatření zamítnuto, OSPOD podal odvolání, na jehož základě rozhodnutí o umístění „získal“. Dle spisu byly děti o tomto rozhodnutí informovány až v okamžiku, kdy došlo k realizaci opatření a děti byly odejímány z rodiny. Návrhu na předběžné opatření předcházela práce s rodinou, která se ale OSPOD jevila jako neúspěšná. Děti navzdory vydaným doporučením zanedbávaly školní docházku a docházelo u nich k rozvoji psychologických a psychiatrických poruch souvisejících mimo jiné se závislostmi na elektronických zařízeních. Rodina, resp. v daném případě je zmiňována především matka, neposkytovala odpovídající spolupráci při řešení těchto problémů dětí.

Daný případ je ale zajímavý, především, co se systémového přístupu k právům dětí týče, jak ze strany OSPOD, tak ze strany justiční soustavy. Předně bylo rozhodnutí o odebrání z rodiny vydáno, aniž by děti byly v kterémkoliv stádiu prvostupňového nebo odvolacího řízení slyšeny soudem, přičemž dle ustálené judikatury Ústavního soudu je nutné názor dětí, které se věkem blíží dospělosti, nelze v intencích článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte v žádném řízení před obecnými soudy, které se týká rozhodování o jejich životě, pominout. To se týká i řízení o nařízení předběžných opatření, jak plyne z odůvodnění nálezu Ústavní soudu sp. zn. II. ÚS 1626/22 ze dne 15.8.2022[2]. Soud si vystačil s tvrzením a podklady poskytnutými OSPOD. Tento ale současně návrh podával, tedy z hlediska jeho dvojí role byl ve střetu zájmů. Je pochopitelné, že děti s opatřením, které OSPOD inicioval v rámci zachování jejich zájmu nesouhlasily a chtěly zůstat doma. Je méně pochopitelné, že děti ve věku, kdy zcela jistě jsou schopné vyjádřit se k záležitosti, které se týkají jejich života nebyly vyslechnuty soudem. V tomto ohledu jsou podstatná dvě konstatování. Na straně jedné je to skutečnost, že nejen dle českého právního řádu, děti starší dvanácti let mají ze zákona právo na to, aby byly slyšeny soudem, tento procesní postup stanoví ust. § 100 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a rovněž článek 12 Úmluvy o právech dítěte. Dále je to konstatování týkající se druhu řízení, na základě, kterého bylo opatření o odejmutí dětí z rodiny přijato. Jednalo se o předběžné opatření. K jeho vydání je pro soud dostatečné, aby byly skutečnosti tvrzené v návrhu na jeho vydání dostatečně osvědčeny návrhovatelem a soud nemusí provádět žádné další dokazování. V takovém případě zcela mizí kontradiktornost, tedy právo druhé strany vyjádřit se k navrženému opatření. Povinnost zohlednit odpovídajícím způsobem názor dítěte je mimo jiné jedním z doporučení, které jsou uvedeny v rozhodnutí Výboru OSN pro práva dětí.

Rozhodnutí se dále věnuje skutečnosti, zda opatření o umístění do ústavního zařízení, spolu se zcela

zásadním omezením práva na styk dětí se svými rodiči na pouhých několik hodin týdně, je v nejlepším zájmu dítěte. Výbor v tomto ohledu konstatuje, že umístění do ústavního zařízení je opatření omezující svobodu, ale také opatření zasahující do práva na rodinný život. Z tohoto důvodu musí být odejmutí dítěte z jeho rodinného prostředí vždy posledním možným řešením a musí být založeno na zhodnocení nejlepšího zájmu dítěte. Českým soudům poté Výbor vytkl, že zhodnocení, zda je toto opatření v nejlepším zájmu dítěte neprovedly odpovídajícím způsobem. Neboť v daném případě bylo jistě možné uvažovat i o jiných méně invazivních opatřeních. Navíc je nutné poměřovat, zda právo na vzdělání, tedy skutečnost, že děti měly časté absence je přiměřený důvod k zásahu do jejich života v takové intenzitě, kdy dochází k omezení jejich osobní svobody.

Procesní práva dětí, kterým bylo odejmutí z rodiny nařízeno bez toho, aniž by měly právo se k tomuto vyjádřit a bez toho, aniž by byly řádně a včas seznámeny se svými právy a průběhem celého řízení a dopady soudního rozhodnutí, byly dle Výboru porušeny. Jako jeden z klíčových okamžiků bylo Výborem podtrhnuo podání odvolání ze strany OSPOD bez vědomí dětí, a dokonce proti jejich vůli, když v té době vyjadřovaly opakovaně, ne u soudu ale v rámci setkání s OSPOD přání zůstat doma. Mezi doporučeními Výbor poté konstatuje, že ve všech řízeních, které se dítěte týká, by měly mít děti vedle ad litem ochránce, tedy OSPOD, právo na právní zastoupení, pokud hrozí střet zájmů. Tento bod doporučení je zcela zásadní pro české pojetí opatrovnických řízení, ve kterých dosud OSPOD vystupuje nejenom jako sociální pracovník, a tedy orgán podávající návrh na opatření, jehož účelem je chránit zájem nebo práva dětí; ale současně vystupuje v roli kolizního opatrovníka, který má zastupovat práva dětí v zahájeném řízení. Právě případy jako je tento ukazují krystalicky na střet zájmů, kdy OSPOD jakožto návrhovač, a tedy i účastník řízení, nemůže současně odpovídajícím způsobem zajistit roli zástupce dítěte. Diskuze vedená na půdě Ministerstva práce a sociálních věcí o reformě kolizního opatrovnictví tuto situaci řeší z pohledu Výboru pro práva dětí jen částečně, neb Výbor výslovně hovoří o právu dítěte na právní zastoupení dítěte. Diskuze o advokátu dítěte byla ve společnosti, odborné i široké, vedena již mnohokrát. Uvidíme, zda toto doporučení Výboru pro práva dětí ji nějakým způsobem ovlivní. Samozřejmě ji nebude možné vést bez zohlednění rozpočtových dopadů, když jakkoliv to Výbor výslovně nezmiňuje, dítě musí mít z principu věci nárok na právní zastoupení bezplatné, tedy hrazené z veřejných prostředků.

Rozhodnutí Výboru pro práva dětí je v mnoha ohledech přelomové, a to nejenom proto, že se jedná o první rozhodnutí konstatující porušení práva dítěte Českou republikou. Jedná se ale také o rozhodnutí důležité z hlediska aktuálnosti tématu. Již v dubnu tohoto roku Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 484/23 ze dne 25.4.2023^[3] odmítl potvrdit umístění dítěte do ústavního zařízení z důvodů nezvládnání rodičovské role rozvedenými rodiči. Ústavní soud konstatoval, že předběžné opatření o umístění dítěte do ústavního zařízení bylo vydáno, aniž by bylo prokázáno, že nezletilý je ve stavu nedostatku řádné péče nebo, že je jeho vývoj vážně ohrožen a podotkl, že nebylo nikterak odůvodněno a doloženo, čím rodiče, neschopni dohodnout se na podmínkách střídavé péče, vystavují nezletilého závažnému ohrožení jeho tělesné či duševní integrity v takové míře, že je nutné dítě z péče rodičů odejmout. Ústavní soud konstatoval, že pokud bychom přijali možnost odejmout rodičům děti, aniž by těmto hrozilo vážné a konkrétní riziko, mohly by být z rodin odňaty tisíce dětí a svěřeny „lepšími rodiči“. Odejmutí z rodiny musí být vždy krajní prostředek, zopakoval Ústavní soud a potvrdil tak své stanovisko vydané v obdobném případě již nálezu sp. zn. IV. ÚS 412/22^[4] v listopadu minulého roku. Ústavní soud doporučil, aby rodině byla poskytnuta taková odborná pomoc, která bude pracovat s celým rodinným systémem.

Z výše uvedeného se zdá, že závěry Výboru pro práva dětí jsou v mnoha ohledech souladné s aktuální judikaturou Ústavního soudu, minimálně v případech, kdy dochází ke sporu mezi rodiči. Přesto v daném případě byl postup OSPOD i vydané rozhodnutí shledáno Ústavním soudem jako správné. Tedy dle všeho je laťka nastavená Výborem pro práva dětí ještě výše. A nyní bude na zákonodárci, jak doporučení vydaná Výborem zohlední. K návrhu nápravných opatření bylo České

republice poskytnuto půl roku.

Jako zásadní vnímám další diskuzi o předběžných opatřeních a právech dětí v řízeních vedoucích k jejich vydání. Předběžné opatření by z mého pohledu nemělo nahrazovat samotné kontradiktorní projednání věci a řízení ve kterém je možné a nutné provádět dokazování. Předběžné opatření by mělo umožnit rychlý ale dočasný zásah tam, kde je ohrožena bezpečnost dítěte ale ne vést k intenzivnímu a dlouhodobému zásahu do rodinných záležitostí. Tomuto pohledu svědčí i výtka Výboru, který požaduje, aby opatření vedoucí k omezení práva dítěte na rodinné prostředí byla vydána na omezenou dobu a pravidelně přezkoumávána. Domnívám se, že tento požadavek by se neměl vztahovat jen na předběžná opatření o odejmutí dítěte z rodiny, ale na jakékoliv předběžné opatření. Tato mají být z principu dočasná. Jednou z cest, jak tohoto dosáhnout může být i zvažované prozatímní opatření, diskutované v rámci reformy rozvodu. Prozatímní opatření by na rozdíl od opatření předběžného bylo vydáno po slyšení obou stran, se zohledněním jejich stanovisek, a především na dobu určitou, tedy buď omezenou kalendářně nebo do doby vydání rozhodnutí ve věci samé, když podmínka zahájení řízení ve věci samé je uzákoněna.

Jak rozhodnutí Výboru o právech dětí, tak recentní judikatura Ústavního soudu jsou nicméně dle mého názoru ne natolik výsledkem špatné soudní rozhodovací praxe v opatrovnických věcech, ale spíše výsledkem zcela selhávající a nedostatečné sítě odborné pomoci rodinám. Výbor pro práva dětí doporučuje práci s rodinou v rámci multidisciplinárních týmů odborníků, Ústavní soud doporučuje pracovat s celým rodinným systémem. Právě dostupnost a efektivita těchto služeb v rámci primární prevence je klíčová, proto aby nebylo nutné k odnímání dětí přistupovat. Podporu a práci s rodinami je nutné přesunout z řešení ex post, kdy je situace v rodině již zcela neudržitelná a jsou nutné radikální kroky, do situace ex ante, kdy na základě fungující sítě odborníků jsou problémy odhalovány a řešeny včas. Kroky tímto směrem jsou podnikány jak z centrální úrovně, když MPSV v rámci nově připravené strategie rodinné politiky^[5] podpůrnou sítí činí součástí rodinné politiky, tak ze strany místních, především krajských samospráv, které síť poté koordinují a přizpůsobují místním potřebám.

Mgr. Eva Decroix, MBA

advokátka, zapsaná mediátorka

Jiráskova 25
586 01 Jihlava

Tel.: +420 608 500 682

e-mail: decroix@decroix.cz

---

[1] Rozhodnutí Výboru OSN pro práva dětí: CRC/C/93/D/139/2021, [online]. Dostupné >>> [zde](#).

[2] Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2022, sp. zn. II. ÚS 1626/22.

[3] Nález Ústavního soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. III. ÚS 484/23, [online]. Dostupný >>> [zde](#).

[4] Nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2022, sp. zn. IV. ÚS 412/22, [online]. Dostupný >>> [zde](#).

[5] Strategie rodinné politiky Ministerstva práce a sociálních věcí, [online]. Dostupné >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)